

Володимир Рибалко

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Львівського державного університету внутрішніх справ,
м. Львів, Україна
rybalkovolodymyr@gmail.com

УДК 343.13 (477)

ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОЗАСТОСОВНИМ ПОМИЛКАМ У ТЛУМАЧЕННІ ОЦІННИХ ПОНЯТЬ

Анотація. Оцінні поняття ускладнюють тлумачення правових норм і приховують небезпеку суб'єктивізму. Причинами, які ускладнюють однакове застосування кримінальних процесуальних норм, є зловживання, пов'язані з особою зацікавленістю у вирішенні справи, та помилки – наслідок неправильної кваліфікації.

Мета статті полягає у висвітленні причин правозастосовних помилок і труднощів під час тлумачення оцінних понять задля їх запобігання.

Зазначено, що серед причин правозастосовних помилок та труднощів у тлумаченні оцінних понять, уведених у кримінальні процесуальні норми, розрізняють об'єктивні й суб'єктивні. До об'єктивних причин належать недосконалість правової регламентації та відсутність у кримінальному процесуальному законі критеріїв тлумачення оцінних понять. Своєю чергою, суб'єктивною причиною є недостатній рівень професійної підготовки правозастосовників для використання оцінних понять кримінального процесуального закону. Сьогодні постала необхідність ретельної ревізії лексичних запасів чинного законодавства. Варто здійснити облік синонімів, що позначають певне поняття, уніфікувати їх, а також проаналізувати слова з погляду традицій, стійкості у юридичній мові, давності їх вживання для того, щоби правозастосовник не витрачав час на з'ясування нюансів значення певних слів. Напрямами забезпечення правильного й однакового тлумачення оцінних понять кримінального процесуального закону в правозастосовній практиці, запобігання та усунення помилок їх тлумачення можуть слугувати здійснення заходів законодавчого характеру й заходів, які сприяють формуванню у майбутніх правозастосовників правосвідомості як необхідної умови правильного тлумачення оцінних понять, а також розвиток професійно важливих якостей у процесі їхньої підготовки у вищих навчальних закладах.

Наголошено на необхідності доповнити програму з кримінального процесу темою “Оцінні поняття кримінального процесуального закону”, у якій було б передбачено такі, зокрема, питання: “Поняття та види оцінних понять кримінального процесуального закону”; “Значення та роль оцінних понять у кримі-

нальному процесуальному законі”; “Особливості тлумачення оцінних понять”; “Помилки у тлумаченні оцінних понять і шляхи їх усунення”.

Ключові слова: оцінні поняття; тлумачення кримінальних процесуальних норм; правозастосовні помилки.

Оцінні поняття для правового регулювання об’єктивно необхідні, за відповідних умов вони задають певний ступінь стабільності та регулятивної міцності, слугують ніби “містком”, природним зв’язком між нормативно-правовим формалізмом і реаліями життя. Водночас оцінні поняття ускладнюють тлумачення та приховують небезпеку суб’єктивізму. Невизначеність правового нормативу під час застосування до певного життєвого випадку випробовує юриста на професійну та моральну стійкість.

Забезпечити однакове застосування процесуальних норм, які містять оцінні поняття, складно з огляду на різні причини: явні зловживання (зумовлені передусім особистою зацікавленістю у вирішенні справи), помилки, що є наслідком недостатньої правової підготовки, неналежних професійних навичок, тощо. Тому безсумнівною є необхідність виявлення та систематизації помилок, яких припускаються правозастосовники у тлумаченні оцінних понять, і розробки заходів із метою їх запобігання.

З позиції кримінально-правової теорії питання нормативної сутності оцінних понять розглядали, зокрема, Я. Брайнін, Р. Джинджолія, О. Кобзева, В. Кудрявцев, О. Наумов, М. Панов, В. Пітецький, С. Шапченко, О. Шумиліна. Різні аспекти цієї тематики у сфері кримінального судочинства висвітлено у працях таких учених, як: С. Безруков, Д. Василяка, М. Гродзинський, Ю. Грошевой, А. Дубинський, П. Елькінд, О. Капліна, Е. Куцова, П. Лупинська, В. Маляренко, П. Марфїцин, О. Михайленко, М. Михеєнко, В. Нор, І. Петрухін, В. Савицький, М. Салтевський, М. Сірий, С. Стахівський, В. Стратонов, М. Строгович, В. Шибіко, М. Шумило.

Мета статті полягає у висвітленні причин правозастосовних помилок і труднощів під час тлумачення оцінних понять задля їх запобігання.

Причини правозастосовних помилок і труднощів у тлумаченні оцінних понять, уведених у кримінальні процесуальні норми, можна поділити на дві групи: 1) об’єктивна причина (недосконалість правової регламентації, відсутність у кримінальному процесуальному законі критеріїв тлумачення оцінних понять); 2) суб’єктивна причина (недостатній рівень професійної підготовки правозастосовників для використання оцінних понять кримінального процесуального закону).

Помилки у тлумаченні норм, що містять оцінні поняття, передусім зумовлені недосконалістю правової регламентації. Зокрема, одним із не-

доліків чинного КПК України¹ є те, що, визначаючи зміст деяких оцінних понять, законодавець іноді використовує такі з них, які також потребують тлумачення, а тому значного спрощення процесу оперування ними не відбувається. Наприклад, із метою конкретизації поняття “розумність строків кримінального провадження” (тут і далі курсив мій. – В.Р.) (ч. 3 ст. 28) законодавець наводить такий оцінний критерій, як “складність кримінального провадження”, що, відповідно, визначається з урахуванням додаткових оцінних критеріїв – “обсягу та специфіки процесуальних дій, необхідних для здійснення досудового розслідування”. Або ж, приміром, у п. 3 ч. 5 ст. 216 КПК України² оцінне поняття “тяжкі наслідки злочину” розтлумачується шляхом використання іншого оцінного поняття – “життєво важливі інтереси суспільства та держави”. У юридичній літературі подібна ситуація небезпідставно піддається критиці³. Справді, під час формулювання критеріїв оцінних понять варто спиратися на визначені поняття. За відсутності можливості сформулювати критерії, що забезпечують однакове тлумачення оцінних понять, немає потреби наводити їх у законі (оскільки у цьому випадку в процесі визначення змісту оцінних понять виникають додаткові труднощі).

Тому, якщо вже й дорікати законодавцеві широким застосуванням оцінних понять у сфері кримінального процесуального права, то лише стосовно інтерпретації одних оцінних понять через використання інших неоднозначних у тлумаченні понять. Дехто зі спеціалістів порушує питання про розумне поєднання загального та казуїстичного у тексті закону⁴. Вбачається, що з метою оптимального співвідношення оцінних понять і понять чіткого значення потрібно уникати використання кількох оцінних понять в одній нормі. Крім того, нормалізація вітчизняної законодавчої лексики (зокрема, норм, які містять оцінні поняття) можлива шляхом усунення невиправданої синонімії.

У КПК України⁵ як синоніми використовують, наприклад, такі оцінні поняття: 1) “відсутність зволікання” (п. 3 ч. 5 ст. 206) – “якнайшвидше”

¹ Див.: Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 13.08.2018).

² Там само.

³ Див.: С Безруков, ‘Оценочные понятия и термины в уголовно-процессуальном законодательстве’ (дисс канд юрид наук, Юридический институт МВД РФ 2001) 10; О Шумилина, ‘Оценочные понятия в Уголовном кодексе Российской Федерации и их использование в правоприменительной деятельности’ (дисс канд юрид наук, Академия управления МВД РФ 2002) 193.

⁴ Див.: Р Джинджолия, ‘Проблемы систематизации оценочных категорий при квалификации преступлений против личности и назначении за них наказания’ (дисс д-ра юрид наук, Академия права и управления Федеральной службы исполнения наказаний 2005) 29; Г Кригер, *Некоторые вопросы построения Особенной части УК* (Ин-т государства и права АН СССР 1984) 133.

⁵ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

(ч. 1 ст. 100; ч. 8 ст. 135) – “найкоротший строк” (ч. 2 ст. 12; ч. 5 ст. 28; ч. 4 ст. 206; ч. 6 ст. 232; ч. ч. 1 та 2 ст. 283; ч. 2 ст. 296; ч. 2 ст. 301; ч. 5 ст. 583) – “одразу” (ч. 4 ст. 80; ч. 2 ст. 210; ч. 4 ст. 224) – “невідкладно” (ч. 4 ст. 28; ч. ч. 6 та 7 ст. 69; ч. 1 ст. 83; ч. 2 ст. 170; ч. 1 ст. 186; п. 2 ч. 3 ст. 202; п. 1 ч. 6 ст. 206; п. 6 ч. 3 ст. 212; ч. ч. 1, 6 та 7 ст. 214; ч. 3 ст. 233; ч. 1 ст. 250; ч. 1 ст. 255; ч. 2 ст. 276; ч. 4 ст. 278; ч. 4 ст. 286; ч. ч. 3 та 5 ст. 304; ч. 2 ст. 308; ч. 3 ст. 385; ч. ч. 1 та 5 ст. 399; ч. 1 ст. 422; ч. 6 ст. 428; ч. ч. 1 та 3 ст. 429; ч. 3 ст. 464; ч. ч. 1 та 3 ст. 474; п. 1 ч. 4 ст. 554; ч. 14 ст. 584) – “безпосередньо після” (ч. 1 ст. 106; п. 2 ч. 1 ст. 207; п. 2 ч. 1 ст. 208; п. 1 ч. 1 ст. 276; ч. 1 ст. 371); 2) “дієвість кримінального провадження” (ч. 1 ст. 131) – “ефективність кримінального провадження” (абз. 5 ч. 1 ст. 34); 3) “виключні випадки” (ч. 5 ст. 182) – “виняткові випадки” (абз. 5 ч. 1 ст. 34; ч. 3 ст. 37; ч. 2 ст. 97; ч. 1 ст. 225; ч. 3 ст. 227; ч. 1 ст. 261; ч. 9 ст. 352; ч. 1 ст. 361; ч. 3 ст. 377; ч. 3 ст. 488); 4) “беззаперечне визнання винуватості” (ч. 1, п. п. 1 та 3 ч. 3 ст. 302; ч. 1 ст. 381) – “беззастережне визнання винуватості” (ч. 1 ст. 472); 5) “реальна загроза” (ч. ч. 2 та 7 ст. 163) – “серйозна загроза” (п. 6 ст. 138); 6) “стислий виклад” (п. 6 ст. 277) – “стислий опис” (п. 4 ч. 2 ст. 552) – “короткий виклад” (п. 1 ч. 2 ст. 150; п. 1 ч. 2 ст. 155; п. 1 ч. 2 ст. 160; п. 1 ч. 1 ст. 184; п. 3 ч. 1 ст. 190; п. 4 ч. 5 ст. 214; п. 2 ч. 2 ст. 234; п. 1 ч. 2 ст. 244; п. 2 ч. 2 ст. 48; п. 1 ч. 2 ст. 297-2; ч. ч. 2 та 3 ст. 347) – “короткий зміст” (п. 2 ч. 1 ст. 419; ч. 2 ст. 420; п. 2 ч. 1 ст. 442); 7) “конфіденційне побачення” (ч. 5 ст. 46) – “конфіденційне спілкування” (п. 3 ч. 2 ст. 42; ч. 2 ст. 54; п. 2 ч. 1 ст. 581); 8) “хворий свідок, потерпілий” (ч. 1 ст. 225) – “тяжко хворий свідок, потерпілий” (ч. 2 ст. 225); 9) “повне розслідування і судовий розгляд” (ст. 2) – “повне дослідження обставин кримінального провадження” (ч. 2 ст. 9); 10) “вільне володіння мовою” (п. 9 ч. 1 ст. 56; п. 4 ч. 1 ст. 66) – “достатнє володіння мовою” (ч. ч. 2 та 3 ст. 29); 10) “належні дії” (ч. 4 ст. 333) – “належні заходи” (ч. 3 ст. 223; ч. 1 ст. 236) тощо.

В. Савицький, зазначивши, що явище синонімії як одна з найскладніших мовознавчих проблем для права не є актуальним питанням, все-таки визнає наявність певних труднощів, але вимогу щодо ліквідації термінологічної синонімії у всій системі законодавства називає не реальним, а лише програмним завданням розвитку законодавства⁶.

Таким чином, необхідно провести ретельну ревізію лексичних запасів чинного законодавства. Зокрема, доцільно здійснити облік синонімів, які позначають певне поняття, уніфікувати їх, проаналізувати слова з погляду традицій, стійкості у юридичній мові, давності їхнього вживання. Передусім це потрібно для того, щоб правозастосовник не витрачав часу на

⁶ Див.: В Савицький, *Язык процессуального закона (вопросы терминологии)* (Наука 1987) 35, 46–7.

з'ясування нюансів певних слів. Окрім того, давно стало очевидно можливість і користь автоматизації процесу підбирання потрібної правової інформації – використання комп'ютера позбавляє необхідності її тривалого пошуку. Орієнтація ж на машинне опрацювання текстів передбачає чітку інформативність мови, тобто у ній не має залишатися термінів і слів, які майже не різняться за змістом.

У контексті викладеного потребує розгляду питання про заходи, спрямовані на забезпечення правильного й однакового тлумачення оцінних понять кримінального процесуального закону в правозастосовній практиці, попередження та усунення помилок у тлумаченні.

Найвні два основні напрями усунення таких помилок: 1) здійснення заходів законодавчого характеру; 2) здійснення заходів, спрямованих на формування у майбутніх правозастосовників правосвідомості як необхідної умови правильного тлумачення оцінних понять, а також розвиток професійно важливих якостей у процесі їх підготовки у вищих навчальних закладах.

Визначальним для правильного й однакового тлумачення оцінних понять кримінального процесуального закону є здійснення заходів законодавчого характеру. Варто погодитися з думкою тих дослідників, на чью думку, ключем до правильного розуміння змісту оцінних понять передусім має бути *intra legem* (в законі), а не *extra legem* (поза законом). Інакше застосування норм із оцінними поняттями може суперечити змісту закону, не виконувати вимог закону⁷. Отже, оцінні поняття необхідно за можливості конкретизувати у тексті закону. У цьому разі може виникнути побоювання щодо збільшення обсягу КПК України. Водночас такий недолік несуттєвий порівняно із наслідками неправильного тлумачення правозастосовниками оцінних понять кримінального процесуального закону.

Покращення якості прийнятих (і тих, які будуть ухвалені) нормативно-правових актів можливе у випадку обов'язкового врахування результатів їхнього застосування, впливу похідних чинників соціального середовища. Зважаючи на це, важливу роль у запобіганні помилкам у тлумаченні оцінних понять відіграє їх неофіційне тлумачення, яке здійснюють спеціалісти-практики (зокрема, під час підготовки методичних рекомендацій).

⁷ Див.: С Безруков, 'Оценочные понятия и термины в уголовно-процессуальном законодательстве' (н 3); Д Василяка, 'Застосування оціночних понять та термінів у кримінальному процесі України' (автореф дис канд юрид наук, Класичний приватний університет 2011) 5, 17; Е Маслова, 'Оценочные категории в квалифицированных видах убийства' (дисс канд юрид наук, Московская академия предпринимательства 2006) 97; І Тітко, 'Нормативна сутність оцінних понять в кримінально-процесуальному праві України' (дис канд юрид наук, ХНУ ім. В.Н. Каразіна 2009) 66; О Шумилина, 'Оценочные понятия в Уголовном кодексе Российской Федерации и их использование в правоприменительной деятельности' (н 3).

Основною проблемою використання оцінних понять є забезпечення їх однакового тлумачення. Водночас деякі науковці обстоюють протилежний погляд. Зокрема, А. Александров у курсі “Судова лінгвістика” в межах теми “Мова та право” (де проаналізовано такі актуальні питання, як тлумачення норм права та інтерпретаційна техніка, що безпосередньо пов’язані з проблемою оцінних понять кримінального процесуального законодавства) стверджує, що ‘під час тлумачення норм права воля автора тексту (законодавця) не має визначального значення’, а ‘правильне розуміння (застосування) права полягає у тому, щоб виробити свій зміст та нав’язати його оточуючим’⁸.

Такий підхід стосовно оцінних понять кримінального процесуального закону аж ніяк не прийнятний. Навпаки, у тлумаченні оцінних понять первинне завдання якраз і полягає в узгодженому визначенні змісту оцінних понять. Інакше правозастосовники одержують можливість визначати зміст довільно, на власний розсуд.

Правильне розуміння оцінних понять кримінального процесуального права в процесі його реалізації у правовідносинах має велике значення, оскільки тільки воно забезпечує відповідність нормативного припису з цілями, які ставив законодавець під час його прийняття.

Разом із тим наміри законодавця – це те, що під час тлумачення врахувати особливо складно, бо контакти правозастосовників із законодавцями ускладнені з огляду на такі причини: 1) географічні (депутати перебувають у столиці, а практики – на периферії); 2) політичні; 3) часові (на момент тлумачення у депутатського корпусу може закінчитися строк повноважень). Окрім того, немає чіткої відповіді на запитання: “Хто є законодавцем?” Чи це – група розробників проекту закону, чи особи, які голосують за нього й нерідко навіть не розуміють концепції нормативно-правового акта?

Найкраще, коли певну правову норму (зокрема й ту, що містить оцінне поняття) розтлумачує той, хто безпосередньо причетний до її створення, тобто парламент. У юридичній літературі слушно зауважено, що:

<...> ні усна мова, ні письмова мова не є досконалими засобами комунікації. Значення, яке мав на увазі відправник інформації (законодавець. – *В.Р.*), коли казав чи писав, не завжди чи не обов’язково є тим значенням, яке отримуєч інформації (правозастосовник. – *В.Р.*) надає словам, коли він їх чує чи читає⁹.

Недостатня визначеність оцінних понять, багатозначність, неконкретизованість їхнього змісту і, переважно, відсутність у законі вказівки на те, як їх розуміти, змушують правозастосовника “розшифровувати” зміст

⁸ А Александров, *Судебная лингвистика* (Юристь 2001) 88.

⁹ А Барак, *Судейское усмотрение* (Норма 1999) 65.

таких приписів на власний розсуд, вкладаючи у них певний зміст, що відповідає особистим уявленням. Однак можливе суттєве корегування волі правотворчого органу (нерідко несвідомо) у результаті зміни суб'єкта тлумачення. Тому за інших однакових умов перевагу в наданні права тлумачення має бути надано органу, який прийняв цей акт.

Можна виділити три різні підходи до вирішення питання про легальне тлумачення оцінних понять: 1) прихильники першого з них пропонують у спеціальній статті надати роз'яснення щодо деяких оцінних понять; 2) прибічники другого підходу вказують на необхідність у положеннях КПК України навести орієнтовні переліки фактів (явищ, життєвих ситуацій), охоплених змістом оцінних понять; 3) сутність третього з підходів полягає в тому, що до окремих глав КПК України потрібно сформулювати примітки, у яких було б вписано критерії оцінних понять.

Убачається, що такий шлях запобігання помилкам у тлумаченні оцінних понять, як їх конкретизація у примітках до статей, де вони використані, не буде ефективним. Адже оцінні поняття містять значна кількість положень КПК України, примітка до кожної із зазначених статей не виправдані та надмірно збільшить обсяг кримінального процесуального закону. Крім того, виникає ситуація, за якої критерії одного й того самого різновиду оцінних понять, використаного у кількох статтях, будуть дубльовані, відповідно, у кількох примітках.

Найкраще, звісно, коли примітки, які містять критерії оцінних понять, будуть подані на початку глав КПК України. Це дасть змогу визначити загальні критерії для оцінних понять, які найчастіше використано в одній й тій самій главі КПК України, та усунути не виправдану повторюваність. Конкретизація ж щодо *розділів* загалом може стати занадто узагальненою та насиченою оцінними поняттями (оскільки розділ містить кілька глав, що здебільшого характеризуються відмінними від використовуваних в інших главах цього розділу оцінними поняттями). У тих же випадках, коли у певній статті КПК України використано різновид оцінних понять, що не є поширеним, критерії його тлумачення варто зазначити у примітці до цього положення.

Отже, один із напрямів створення легальних передумов запобігання помилкам у тлумаченні оцінних понять – законодавче закріплення орієнтовних переліків тих основних явищ, які становлять зміст та обсяг оцінних понять, уведених у кримінальні процесуальні норми. Це означає, що законодавець на підставі узагальнення матеріалів судової практики, критичного осмислення результатів доктринального тлумачення оцінних понять перелічує *більшість* фактів (явищ, життєвих ситуацій), що детермінують застосування певної кримінальної процесуальної норми.

Прийом закріплення у правових нормах *орієнтовних переліків* тих основних явищ, які становлять зміст та обсяг оцінних понять, вітчизняний законодавець застосовував неодноразово. Це, наприклад, такі положення КПК України¹⁰: а) абз. 6 ч. 1 ст. 34 (де зазначено, за яких *виняткових випадків* кримінальне провадження з метою забезпечення його *оперативності та ефективності* може бути передано на розгляд іншого суду); б) ч. 1 ст. 225 (де встановлено, у яких *виняткових випадках* сторона кримінального провадження має право звернутися до слідчого судді з клопотанням провести допит свідка чи потерпілого під час досудового розслідування у судовому засіданні); в) ч. 1 ст. 250 (де вказано, що потрібно розуміти під *винятковими невідкладними випадками*, які можуть бути підставами для проведення негласної слідчої (розшукової) дії до постановлення ухвали слідчого судді); г) ч. 2 ст. 412 (де йдеться про те, які *порушення кримінального процесуального закону* є у будь-якому разі *істотними* та наявність яких зумовлює обов'язкове скасування рішення суду); ґ) п. 2 ч. 1 ст. 509 (де перелічено орієнтири, які свідчать про те, що *поведінка* особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння чи після нього була або є *неадекватною*, що, відповідно, є підставою для проведення психіатричної експертизи); д) п. 3 ч. 1 ст. 536 (де наведено орієнтовний перелік *особливих обставин*, за яких негайне відбування покарання може спричинити *винятково тяжкі наслідки* для засудженого або членів його сім'ї та за наявності яких суд може відстрочити виконання вироку); е) ч. 2 ст. 558 (де вказано, що потрібно розуміти під *складними та великими за обсягом процесуальними діями*, необхідність виконання яких може зумовити продовження строку виконання запиту про міжнародну правову допомогу) тощо.

Таким чином, можна дійти висновку, що, використовуючи оцінні поняття як гармонійну противагу формалізму права, фахівці з права мають напрацювати особливі правила їх застосування, щоб блокувати недоліки. Для цього юристам і парламентарям варто попередньо (до використання): 1) переконатися у доцільності саме цього засобу регулювання; 2) перевірити логікову допустимість оцінних понять у певному випадку; 3) для забезпечення визначити достатню кількість конкретизуючих ознак для них; 4) підібрати найбільш відповідний спосіб закріплення (одразу ж у тексті чи у формі посилення); 5) докладно проаналізувати практику тлумачення оцінних понять.

Чинний КПК України було введено в дію порівняно недавно. Реалізація положень цього кодифікованого акта має сприяти посиленню захисту прав і законних інтересів підозрюваних та обвинувачених, забезпеченню

¹⁰ Кримінальний процесуальний кодекс України (н 1).

рівності й змагальності сторін обвинувачення і захисту, загалом наблизити Україну до європейських стандартів.

Іншим напрямом діяльності щодо запобігання помилкам у тлумаченні оцінних понять кримінального процесуального закону є формування правосвідомості у правозастосовників, розвиток умінь тлумачення оцінних понять кримінального процесуального закону.

Доцільно виділити дві групи заходів: 1) пов'язані зі здобуттям необхідних знань про оцінні поняття кримінального процесуального закону та умінь їх тлумачити під час навчання у вищих навчальних закладах; 2) спрямовані на підвищення рівня знань правозастосовників про критерії оцінних понять під час їхньої правозастосовної діяльності.

Примірну програму з кримінального процесу доцільно доповнити темою "Оцінні поняття кримінального процесуального закону", у якій було б передбачено такі, зокрема, питання: "Поняття та види оцінних понять кримінального процесуального закону"; "Значення та роль оцінних понять у кримінальному процесуальному законі"; "Особливості тлумачення оцінних понять"; "Помилки у тлумаченні оцінних понять і шляхи їх усунення".

Такий крок дасть змогу усунути недолік, що полягає у фрагментарності знань про оцінні поняття кримінального процесуального закону. У програмах вищих навчальних закладів із дисципліни "Кримінальний процес" варто передбачити розгляд питання про тлумачення оцінних понять під час вивчення окремих інститутів кримінального процесуального права, що дасть можливість акцентувати увагу на вивченні оцінних понять, які переважно використано саме у КПК України, а також тих, чие тлумачення найчастіше спричиняє труднощі та помилки у правозастосовній діяльності.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy [Law of Ukraine] vid 13 kvitnia 2012 roku № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (accessed: 13.08.2018) (*in Ukrainian*).

Bibliography

Authored books

2. Aleksandrov A, *Sudebnaja lingvistika [Forensic Linguistics]* (Jurist 2001) 205 (*in Russian*).
3. Barak A, *Sudejskoe usmotrenie [Refereeing Discretion]* (Norma 1999) 376 (*in Russian*).

4. Savickij V, *Jazyk processual'nogo zakona (voprosy terminologii) [Language of the Procedural Law (Questions of Terminology)]* (Nauka 1987) 288 (*in Russian*).

Edited books

5. Kriger G, *Nekotorye voprosy postroenija Osobenoj chasti UK [Some Questions of Constructing the Special Part of the Criminal Code]* (Instytut gosudarstva i prava AN SSSR 1984) 123–134 (*in Russian*).

Dissertations

6. Bezrukov S, 'Ocenochnye ponjatija i terminy v ugolovno-processual'nom zakonodatel'stve' ['Evaluative Concepts and Terms in the Criminal Procedure Legislation'] (diss kand jurid nauk, Juridicheskij institut MVD RF 2001) 220 (*in Russian*).
7. Dzhindzholija R, 'Problemy sistematizacii ocenocnyh kategorij pri kvalifikacii prestuplenij protiv lichnosti i naznachenii za nih nakazanija' ['The Problems of Systematization of Evaluative Categories in the Qualification of Crimes against the Person and the Punishment for Them'] (diss d-ra jurid nauk, Akademija prava i upravljenija Federal'noj sluzhby ispolnenija nakazaniy 2005) 436 (*in Russian*).
8. Maslova E, 'Ocenochnye kategorii v kvalificirovannyh vidah ubijstva' ['Evaluative Categories in the Qualified Types of Murder'] (diss kand jurid nauk, Moskovskaja akademija predprinimatel'stva 2006) 249 (*in Russian*).
9. Shumilina O, 'Ocenochnye ponjatija v Ugolovnom kodekse Rossijskoj Federacii i ih ispol'zovanie v pravoprimeritel'noj dejatel'nosti' ['Evaluative Concepts in the Criminal Code of the Russian Federation and Their Use in Law Enforcement'] (diss kand jurid nauk, Akademija upravljenija MVD RF 2002) 296 (*in Russian*).
10. Titko I, 'Normativna sutnist otsinnykh poniat v kryminalno-protsesualnomu pravi Ukrainy' [The Normative Nature of Evaluative Concepts in the Criminal Procedure Law of Ukraine] (dys kand yuryd nauk, HNU im. V.N. Karazina 2009) 254 (*in Ukrainian*).

Thesis abstracts

11. Vasyliaka D, 'Zastosuvannia otsinocnykh poniat ta terminiv u kryminalnomu protsesi Ukrainy' [Application of Evaluative Concepts and Terms in the Criminal Process of Ukraine] (avtoref dys kand yuryd nauk, Klasychnyi pryvatnyi universytet 2011) 20 (*in Ukrainian*).

Володимир Рибалко

Volodymyr Rybalko

PhD in Law,
associate professor,
criminal and legal disciplines department,
Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine

PREVENTION OF LAW ENFORCEMENT MISTAKES IN INTERPRETATION OF EVALUATIVE TERMS

Abstract. Evaluative terms complicate the interpretation of legal norms and hide the danger of subjectivism. The causes impeding the uniform application of criminal procedure rules are abuses related to personal interest in the outcome of the case, and errors – due to improper qualifications of a crime.

The *purpose* of the article is to highlight the causes of law enforcement mistakes and difficulties in interpreting evaluative terms to prevent them.

It is noted that among the reasons for law enforcement mistakes and difficulties in interpreting evaluative terms introduced into criminal procedure Provisions, there are objective and subjective ones. The objective reasons include the imperfection of the legal regulation and the absence in the criminal procedure law of the criteria for interpreting evaluative terms. In turn, the subjective reason is the insufficient level of professional training of the law enforcement officers to use the evaluative terms of the criminal procedure law. Today there is a need for a thorough audit of the lexical reserves of current legislation. It is necessary to take into account synonyms denoting a certain concept, as well as to unify them, analyze words from the point of view of traditions, stability in legal language, limitation of their use so that the law enforcer does not waste time finding out the nuances of the meaning of certain words. Directions to ensure the correct and uniform interpretation of evaluative terms of criminal procedure law in law enforcement practice, to prevent and eliminate errors of their interpretation can be the implementation of legislative measures and activities that contribute to the formation of legal awareness of future law enforcement officers as a necessary condition for the correct interpretation of evaluative terms and the development of professionally important qualities in course of their studies.

It is noted the need to supplement the program on criminal procedure with the topic “Evaluative terms of the criminal procedure law”, which would provide such questions as: “The concept and types of evaluative terms of the criminal procedure law”; “The value and role of evaluative terms in the criminal procedure law”; “Features of interpretation of evaluative terms”; “Mistakes in the interpretation of evaluative terms and ways to eliminate them”.

Keywords: evaluative terms; the interpretation of criminal procedure provisions; law enforcement mistakes.